(इंग्रजी टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

एम/एस. हाजी एस. व्ही. एम. मोहम्मद जमालुद्दीन ब्र. आणि कं.

विरुद्ध

तामिळनाडू सरकार

२४ फेब्रुवारी १९९७

[न्यायमूर्ती मदन मोहन पंची आणि न्यायमूर्ती के. टी. थॉमस]

सरकारी अनुदान अधिनियम, १८९५-कलम २ आणि ३-अनुदान- सरकारने दिलेला परवाना समाविष्ट आहे-परवाना करारातील कलम जे सरकारला एकतर्फी परवाना रद्द करण्याचे अधिकार देतात - असे मानले गेले आहे की : वैध-जरी अनुदान भाडेपट्टी मानले गेले असले, तरी उक्त कलम कायद्यांतर्गत संरक्षित आहे-त्यामुळे सरकारला एकतर्फी परवाना रद्द करण्याचा अधिकार आहे-अपीलकर्त्याला नुकसान भरपाईचा हक्क नाही.

भारतीय सुविधाधिकार अधिनियम,१९५२-कलम ५२,५३,५४-परवान्याची व्याख्या-अनुदानकर्त्याने दिलेल्या अधिकाराचे अनुदान-'अनुदान' शिवाय कोणताही परवाना तयार केला जाऊ शकत नाही.

अपीलकर्त्याने केलेल्या प्रस्तावाच्या स्वीकृतीनुसार, सर्वोच्च बोलीदार असल्याने, तामिळनाडू सरकार आणि अपीलकर्ता यांच्यात करार अंमलात आणले गेले, त्यानुसार अपीलकर्त्याला तीन वर्षांसाठी किनारपट्टीच्या ठिकाणांमधून 'चँक शेल्स' गोळा करण्याचा अधिकार देण्यात आला.कराराच्या खंड ७ ने सरकारला कोणतेही कारण न देता कोणत्याही वेळी एकतर्फी भाडेपट्टी रद्द करण्याचा अधिकार दिला. अपीलकर्त्याने फेब्रुवारी १९७१ मध्ये मासेमारीचे काम सुरू केले, परंतु जून १९७१ मध्ये सरकारने कराराच्या खंड ७ नुसार भाडेपट्टी रद्द केली. याचिकाकर्त्याने नुकसानभरपाईचा दावा करणारा खटला दाखल केला, या

कारणास्तव की कराराने प्रत्यक्षात त्या आधारावर भाडेपट्टी तयार केली होती आणि भाडेकरूला एकतर्फी भाडेपट्टी रद्द करण्याचा अधिकार देणारा कलम अवैध आणि अंमलात आणण्यायोग्य नाही.उच्च न्यायालयाच्या एकल न्यायाधीशांनी असे म्हटले की व्यवहार हा परवाना आणि व्याजासह होता आणि त्यामुळे तो अपरिवर्तनीय होता आणि कराराचा खंड ७ अंमलात आणण्यायोग्य नव्हता आणि त्यामुळे अपीलकर्ता त्याने दावा केलेल्या संपूर्ण नुकसानभरपाईसाठी पात्र होता. वादपत्र व दाव्याबाबत आदेश देण्यात आला अपील केल्यावर उच्च न्यायालयाच्या खंडन्यायपीठाने आदेश बाजूला सारला आणि कराराचा खंड ७ हा अनुदान अधिनियम , १८९५ च्या तरतुदींच्या दृष्टीने वैध आणि अंमलबजावणीयोग्य असल्याचे सांगत खटला फेटाळला आणि त्यामुळे अपीलकर्त्याला नुकसान भरपाईचा दावा करण्याचा अधिकार नाही. व्यथित होऊन अपीलकर्त्याने ही प्रस्तूत याचिका दाखल केली.

अपील फेटाळत, न्यायालयाने हे अधिनिर्णित केले की :

१. सरकारी अनुदान अधिनियम , १८९५ च्या कलम २ आणि ३ चा एकत्रित परिणाम असा आहे की सरकारने केलेल्या कोणत्याही अनुदानाच्या किंवा जमिनीच्या हस्तांतरणाच्या अटी ह्या कोणत्याही वैधानिक कायद्याच्या जाळ्यात अडकणार नाहीत. कलम ३ अशा अनुदानाच्या अटी कोणत्याही लागू केलेल्या कायद्यामध्ये समाविष्ट असलेल्या कोणत्याही प्रतिबंधात्मक तरतुदीच्या आवाक्याबाहेर ठेवते किंवा समान तत्त्वे अशा अटींशी विसंगत असल्यास समान कायद्याद्वारे स्वीकारलेल्या न्याय, समानता आणि सद्सद्विवेकबुद्धीच्या समान तत्त्वांच्याही पलीकडे असतात. कोणत्याही व्यक्तीला सरकारने दिलेल्या सर्व प्रकारच्या अनुदानांमध्ये कोणतीही अट, मर्यादा किंवा निर्बंध लागू करण्यासाठी सरकारला अनियंत्रित विवेक प्रदान करण्यासाठी या दोन तरतुदी त्या प्रमाणे तयार केल्या गेल्या आहेत.जरी अशा अटी इतर कोणत्याही कायद्याच्या तरतुदींशी विसंगत असल्या तरीही, सरकारच्या कोणत्याही

अनुदानार्थींचे अधिकार, विशेषाधिकार आणि जबाबदाऱ्या अनुदानाच्या अटींनुसार पूर्णपणे नियंत्रित केल्या जातील.[४१८- बी-डी]

सुरजा कांता रॉय चौधरी विरुद्ध राज्य सचिव, ए.आय.आर. (१९३८) कॅल. २२९ डी आणि रझा हुसेन खान विरुद्ध सैय्यद मोहम्मद, ए. आय. आर. (१९३८) औध १७५, मंजूर.

उत्तर प्रदेश विरुद्ध जहूर अहमद, [१९७४] १ एस. सी. आर. ३४४, यावर भर दिला.

२. १ असे गृहीत धरले जाऊ शकत नाही की, सरकार आणि अपीलकर्ता यांच्यातील कराराद्वारे तयार केलेला परवाना हा अनुदान नाही आणि त्यामुळे अनुदान कायद्याच्या तरतुदी लागू होऊ शकत नाहीत. हे खरे आहे की अनुदान अधिनियमात 'अनुदान' या शब्दाची व्याख्या केलेली नाही, परंतु हे अगदी स्पष्ट आहे की हा शब्द कायद्यात त्याच्या व्युत्पत्तीच्या अर्थाने वापरला गेला आहे आणि त्यामुळे त्याचा व्यापक अर्थ मिळाला पाहिजे.सरकारने कोणत्याही व्यक्तीला दिलेली प्रत्येक गोष्ट त्यात समाविष्ट होऊ शकते. भारतीय सुविधाधिकार अधिनियमाच्या कलम ५२,५३ आणि ५४ मध्ये, अनुदानकर्त्याने दिलेल्या अधिकाराचे अनुदान म्हणून ' परवाण्याचा उल्लेख केला आहे.सर्वसाधारण अर्थाने अनुदानाशिवाय कोणताही परवाना तयार केला जाऊ शकत नाही.अशा प्रकारे कराराच्या आधारे अपीलकर्त्याने मिळवलेला परवाना निःसंशयपणे अनुदान अधिनियमात नमूद केलेल्या 'अनुदानाच्या' कक्षेत येईल. [४१८-एच, ४१९-ए-बी]

मोहसिन अली विरुद्ध मध्य प्रदेश राज्य, [१९७५] २ एस. सी. सी. १२२, यावर भर दिला.

ब्लॅक लॉ डिक्शनरी, एअर जोट्स डिक्शनरी ऑफ इंग्लिश लॉ यांचा संदर्भ देण्यात आला

२. २ जरी हा करार जमिनीचा भाडेपट्टा होता असे गृहीत धरले तरी अपीलकर्ता यशस्वी होऊ शकत नाही कारण सरकारने दिलेला भाडेपट्टा देखील कायद्याच्या कलम २ आणि ३ मध्ये

नमूद केलेल्या संरक्षणाच्या कक्षेत येतो. त्यामुळे, अपीलकर्ता कराराच्या खंड ७ ला बाजूला सारू शकत नाही, ज्याच्या अंतर्गत त्याला 'चांक शेल्स' गोळा करण्याचा अधिकार प्राप्त झाला होता. कोणतेही कारण न देता एकतर्फी व्यवस्था संपुष्टात आणण्याचा किंवा अनुदान रद्द करण्याचा पुरेसा अधिकार या खंडाद्वारे सरकारला दिला आहे.उक्त खंड वैध आहे आणि सरकार कोणत्याही वेळी त्याची अंमलबजावणी करू शकते आणि त्यामुळे करार रद्द करण्याची सरकारची कारवाई वैध होती.त्यामुळे अपीलकर्त्याला नुकसान भरपाईचा हक्क नाही.[४१८- जी, ४१९-ई]

दिवाणी अपिलीय न्यायाधिकारक्षेत्र : दिवाणी अपील क्रमांक ८५४७/१९८३.

ओ. एस. ए. क्रमांक २/१९७९ मधील मद्रास उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १२/०४/८२ रोजीच्या निकाल आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी शिवसुब्रमण्यम, ई. एम. एस. अनम, फझलिन अनम.उत्तरार्थींसाठी व्ही. कृष्णमूर्ती आणि व्ही. रामसुब्रमण्यम. न्यायालयाचा निर्णय न्यायमूर्ती थॉमस यांच्याद्वारे दिला.:

जर त्याच्या अटींमध्ये तसे असेल तर सरकार एकतर्फी करार रद्द करू शकते का? मद्रास उच्च न्यायालयाच्या एकल न्यायाधीशांनी असे म्हटले आहे की करारातील अशी कोणतीही मुदत करारातील समाविष्ट गोष्टींबाबत प्रतिकूल असल्याने ती अमान्य आहे. अशा निष्कर्षानंतर विद्वान एकल न्यायाधीशांनी अपीलकर्त्याच्या बाजूने पुढील व्याजासह सुमारे छत्तीस लाख रुपयांच्या रकमेचा आदेश दिला. परंतु त्याच उच्च न्यायालयाच्या खंडन्यायपीठाने, ज्यांच्यापुढे सरकारने अपील केले होते, आदेश फिरविला आणि अपीलकर्त्याचा खटला प्रामुख्याने सरकारी अनुदान अधिनियम , १८९५ (थोडक्यात 'अनुदान अधिनियम') च्या तरतुदींच्या बळावर फेटाळला. भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद १३४-अ अंतर्गत उच्च न्यायालयाकडून प्रमाणपत्र मिळाल्यानंतर अपीलकर्त्याने हे अपील केले आहे.

वस्तुस्थिती, विस्तृत तपशील नसलेली आहे परंतु या अपीलसाठी आवश्यक असलेल्या खालील गोष्टी आहेत :

अपीलकर्त्याने केलेल्या प्रस्तावाच्या स्वीकृतीनुसार, सर्वोच्च बोली असल्याने, तामिळनाडू सरकार आणि अपीलकर्ता यांच्यात करार अंमलात आणले गेले, त्यानुसार तामिळनाडूमधील चार वेगवेगळ्या जिल्ह्यांमधील चार वेगवेगळ्या किनारपट्टीच्या ठिकाणांहून 'चँक शेल्स' गोळा करण्याचा अधिकार अपीलकर्त्याला तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी देण्यात आला.अपीलकर्त्याने कराराच्या संदर्भात सुरक्षा ठेव म्हणून आवश्यक रक्कम सरकारकडे जमा केली आणि चार वेगवेगळ्या ठिकाणी मासेमारीच्या कामाच्या अंमलबजावणीसाठी काही चांगली रक्कम खर्च केली. २/२/१९७१ रोजी मासेमारीचे काम सुरू झाले परंतु सरकार आणि अपीलकर्ता यांच्यात मतभेद निर्माण झाल्याने ते जास्त काळ चालू शकले नाही. २/६/१९७१ रोजी सरकारने अपीलकर्त्याला एक पत्र पाठवले, ज्याचा कार्यकारी भाग असा आहेः

"कराराच्या खंड ७ नुसार जी.ओ. मध्ये नमूद केलेल्या आदेशांच्या अनुषंगाने, वरील क्षेत्राचा भाडेपट्टा याद्वारे रद्द करण्यात येत आहे आणि सदर भाडेपट्टा १०/०६/१९७१ पासून समाप्त करण्या येत आहे .

भाडेपट्टीच्या कालावधीच्या न संपलेल्या भागासाठी प्रमाणबद्ध भाडेपट्टीची रक्कम आणि वरील मत्स्यपालनाच्या संदर्भात तुम्ही पाठवलेली सुरक्षा ठेव लवकरच तुम्हाला परत केली जाईल.

करारातील खंड ७, ज्याचा उल्लेख उक्त संवादात करण्यात आला आहे, त्यात असे म्हटले आहेः पट्टाकार किंवा त्याच्या वतीने काम करणाऱ्या विभागाच्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास कोणतेही कारण न देता भाडेपट्टी कधीही संपुष्टात आणण्यास अधिकार असेल. "

पत्र जारी केल्यानंतर सरकारने अपीलकर्त्याला ७८,४०२/- रुपये परत केले ज्यात आगाऊ भरलेल्या भाड्याचा काही भाग आणि अपीलकर्त्याने पहिल्या वेळी केलेली सुरक्षा ठेव देखील समाविष्ट आहे. अपीलकर्त्याला प्रतिसाक्षीत म्हणून ही रक्कम मिळाली.

सरकारच्या उपरोक्त कारवाईसाठी नुकसान भरपाईचा दावा करणाऱ्या अपीलकर्त्याने दाखल केलेल्या खटल्यात, इतर गोष्टींबरोबरच, त्यांनी असा युक्तिवाद केला की (i) कराराने प्रत्यक्षात जमिनीबाबत भाडेपट्टी तयार केली होती आणि (ii) भाडेपट्टी रद्द करण्यासाठी पट्टाकारास अधिकार देणारे कलम रद्द व परिणाम शून्य आहे आणि कराराचा गाभाच प्रतिकूल असल्याने त्याची अंमलबजावणी करणे अशक्य आहे. अपीलकर्त्याने पुढे असा युक्तिवाद केला की त्याला सुनावणीची संधी न देता करार संपुष्टात आणल्यामुळे सरकारची कारवाई नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन करणारी आहे.

अपीलकर्त्याने दाव्याच्या तारखेपर्यंत व्याजासह त्याचे नुकसान झाल्यामुळे ३६,४४,७०५/- रुपयांचे नुकसान झाल्याचा दावा केला. सरकारने असा युक्तिवाद केला की कराराने केवळ परवाना तयार केला आहे जो अनुदानकर्त्याच्या इच्छेनुसार रद्द करण्यायोग्य आहे.सरकारने व्यापक लोकहितासाठी करार रद्द करण्याच्या कृतीचा बचाव केला आणि करार रद्द करण्याच्या अधिकाराचा स्रोत म्हणून कराराच्या उपरोक्त खंड ७ वर भर दिला पर्यायीपणे असा युक्तिवाद करण्यात आला की अपीलकर्त्याला कोणतेही नुकसान झाले नाही.

विद्वान एकल न्यायाधीशांना असे आढळले की हा व्यवहार केवळ परवाना व व्याजाशी जोडलेला होता आणि त्यामुळे तो अपरिवर्तनीय होता. कराराच्या खंड ७ संदर्भात विद्वान एकल न्यायाधीशांनी अपीलकर्त्याची भूमिका स्वीकारली की ती अंमलात आणण्यायोग्य नाही आणि असे

आढळले की अपीलकर्त्याला त्याने दावा केलेल्या संपूर्ण नुकसानभरपाईचा हक्क आहे. म्हणून वादपत्र व दाव्याबाबत आदेश देण्यात आला

मद्रास उच्च न्यायालयाच्या खंडन्यायपिठाने हा आदेश रद्दबातल ठरवला आणि अनुदान अधिनियमातील तरतुदी लक्षात घेऊन कराराचा खंड ७ वैध आणि अंमलबजावणीयोग्य आहे आणि त्यामुळे सरकारने केलेल्या कारवाईसाठी नुकसान भरपाईचा दावा करण्याचा अपीलकर्त्याला अधिकार नाही असे म्हणत खटला फेटाळला.

जर कराराचा खंड ७ वैध असेल तर तो कराराच्या दोन्ही पक्षांवर बंधनकारक आहे आणि याचा परिणाम असा आहे की सरकारला तो एकतर्फी रद्द करण्याचा अधिकार होता आणि त्यामुळे कराराच्या समाप्तीवर दुसऱ्या पक्षाकडून प्रश्न उपस्थित केले जाऊ शकत नाहीत.

खंडपीठाने खंड ७ ची वैधता केवळ अनुदान अधिनियमानुसार त्याच्या संरक्षणाच्या आधारावर कायम ठेवली असल्याने करारातील आक्षेपित कलमाला उक्त संरक्षण आहे की नाही हे ठरवण्यासाठी आम्हाला प्रामुख्याने आवाहन करण्यात आले आहे.

अनुदान कायद्याचे कलम २ सर्व अनुदान आणि जमिनीचे सर्व हस्तांतरण किंवा सरकारने केलेले कोणतेही व्याज मालमत्ता हस्तांतरण कायद्याच्या तरतुदींच्या तपासणीपासून वेगळे करते. अनुदान कायद्याचे कलम ३ अशा अनुदानाच्या अटींचे इतर कोणत्याही कायद्याच्या तरतुदींपासून संरक्षण करते. आम्ही वरील दोन तरतुदी खालील प्रमाणे दर्शवितो : एफः

"कलम २. मालमत्ता हस्तांतरण अधिनियम ,१८८२, सरकारी अनुदानांना लागू होणार नाही. मालमत्ता हस्तांतरण अधिनियम, १८८२ मध्ये समाविष्ट असलेली कोणतीही गोष्ट कोणत्याही अनुदानावर किंवा जमिनीच्या अन्य हस्तांतरणासाठी किंवा याआधी किंवा यापुढे सरकारद्वारे किंवा त्यांच्या वतीने करण्यात येणाऱ्या कोणत्याही हितसंबंधांना लागू केली जाणार नाही किंवा

मानले जाणार नाही. कोणत्याही व्यक्तीच्या बाजूने; परंतु असे प्रत्येक अनुदान आणि हस्तांतरण असे समजले जाईल आणि तो कायदा संमत झाला नसल्याप्रमाणे लागू होईल. "

कलम ३. "सरकारी अनुदान त्यांच्या अवतरणा नुसार लागू होईल: -वर नमूद केल्याप्रमाणे अशा कोणत्याही अनुदानात किंवा हस्तांतरणात समाविष्ट असलेल्या सर्व तरतुदी, निर्बंध, अटी आणि मर्यादा वैध असतील आणि त्यांच्या मुदतीनुसार, कोणत्याही कायद्याच्या नियमांनुसार, कायद्यानुसार किंवा अधिनियमान्वये परिणाम होईल. अनुदान कायद्याच्या वरील दोन कलमांचा एकत्रित परिणाम असा आहे की सरकारने केलेल्या कोणत्याही अनुदानाच्या किंवा जमिनीच्या हस्तांतरणाच्या अटींच्या अटी कोणत्याही वैधानिक कायद्याच्या प्रभावापासून दूर राहतील.

कलम ३ अशा अनुदानाच्या अटी कोणत्याही लागू केलेल्या कायद्यामध्ये समाविष्ट असलेल्या कोणत्याही प्रतिबंधात्मक तरतुदीच्या आवाक्याबाहेर ठेवते किंवा समान तत्त्वे अशा अटींशी विसंगत असल्यास समान कायद्याद्वारे स्वीकारलेल्या न्याय, समानता आणि सद्सद्विवेकबुद्धीच्या समान तत्त्वांच्याही पलीकडे ठेवते .कोणत्याही व्यक्तीला सरकारने दिलेल्या सर्व प्रकारच्या अनुदानांमध्ये कोणतीही अट किंवा मर्यादा किंवा निर्बंध लागू करण्यासाठी सरकारला अनियंत्रित विवेक प्रदान करण्यासाठी या दोन तरतुदी अशा प्रकारे तयार केल्या आहेत.दुसऱ्या शब्दांत, सरकारच्या कोणत्याही अनुदान ग्रहीचे अधिकार, विशेषाधिकार आणि दायित्वे अनुदानाच्या अटींद्वारे पूर्णपणे नियंत्रित केली जातील, जरी अशा अटी इतर कोणत्याही कायद्याच्या तरतुदींशी विसंगत असल्या तरीही.

भारतीय राज्यघटना अस्तित्वात येण्यापूर्वी वरील कायदेशीर स्थितीला भारतातील न्यायालयांनी मान्यता दिली होती.(सुरजा कांता रॉय चौधरी आणि इतर विरुद्ध राज्य सचिव, ए. आय. आर. (१९३८) कॅल. २२९ आणि रझा हुसेन खान आणि इतर. विरुद्ध सय्यद मोहम्मद आणि इतर, ए. आय. आर.

(१९३८) औध १७५). राज्यघटना लागू झाल्यानंतरही ही स्थिती कायम राहिली (उत्तर प्रदेश राज्य विरुद्ध जहूर अहमद, [१९७४] १ SCR ३४४.

कराराद्वारे पुरावा दिलेला व्यवहार हा अनुदान नसून जमिनीबाबतचा भाडेपट्टा होता हे दाखवण्याचा प्रयत्न करण्यात आला.

जरी हा जमिनीचा भाडेपट्टा होता असे गृहीत धरून, अपीलकर्त्याला असा युक्तिवाद मांडण्याची मुभा आता कडे नसली तरी (हा पट्टा नसून केवळ व्याजाशी जोडलेला परवाना होता, ज्याच्या निष्कर्षाला अपीलकर्त्याने खंडन्यायपीठासमोर आव्हान दिले नव्हते, असा विद्वान एकल न्यायाधीशाचा स्पष्ट निष्कर्ष लक्षात घेता) अपीलकर्ता यशस्वी होऊ शकत नाही, कारण सरकारने दिलेला भाडेपट्टा देखील कायद्याच्या कलम २ आणि ३ मध्ये नमूद केलेल्या संरक्षणाच्या कक्षेत येतो.

पर्यायाने असा युक्तिवाद करण्यात आला की, परवान्यासोबत संलेखाद्वारे तयार केलेले व्याज हे अनुदान नाही आणि त्यामुळे अनुदान अधिनियमाच्या तरतुदी लागू होऊ शकत नाहीत.

हे खरे आहे की अनुदान अधिनियमात 'अनुदान' या शब्दाची व्याख्या केलेली नाही, परंतु हे अगदी स्पष्ट आहे की हा शब्द कायद्यात त्याच्या व्युत्पत्तीच्या अर्थाने वापरला गेला आहे आणि त्यामुळे त्याचा व्यापक अर्थ घेतला गेला पाहिजे.ब्लॅक्स लॉ डिक्शनरीमध्ये, "अनुदान" या शब्दाचा अर्थ (i) देणे; अनुदान देणाऱ्या व्यक्ती किंवा संस्थेव्यतिरिक्त इतर कोणाला प्रदान करणे; (ii) अधिकार किंवा विशेषाधिकार म्हणून देणे किंवा सादर करणे असा दर्शविला आहे.(पाचवी आवृत्ती, पान ६२९)

भारतीय सुविधाधिकार अधिनियमाच्या कलम ५२ मधील परवान्याची व्याख्या सूचित करते की ते अनुदानकर्त्याने दिलेल्या अधिकाराचे अनुदान आहे. या अधिनियमाचे कलम ५३ आणि कलम ५४ देखील परवाना मंजूर करण्याबाबत स्पष्टपणे निर्देश करतात. अशा प्रकारे सर्वसाधारण अर्थाने 'अनुदान' शिवाय कोणताही परवाना तयार केला जाऊ शकत नाही.

मोहसिन अली विरुद्ध मध्य प्रदेश राज्य, [१९७५] २ एस. सी. सी. १२२ या प्रकरणात या न्यायालयाने असे म्हटले आहे की, 'व्यापक अर्थाने' अनुदान 'हे प्रत्येक गोष्ट समजून घेऊ शकते जी दस्तऐवजाद्वारे एकाकडून दुसऱ्याकडे दिली जाते किंवा हस्तांतरित केली जाते.

परंतु सामान्यतः हा शब्द क्राउनद्वारे निर्माण केलेल्या किंवा हस्तांतरित केलेल्या अधिकारांना लागू होतो उदा. निवृत्तीवेतन, पेटंट, सनद, मताधिकार यांचे अनुदान (अर्ल जॉटचा इंग्रजी लॉ डिक्शनरी पहा).

त्यामुळे अनुदान कायद्यात वापरलेला 'अनुदान' हा शब्द कोणत्याही व्यक्तीला सरकारने दिलेल्या प्रत्येक गोष्टीला समाविष्ट करू शकतो.अशा प्रकारे कराराच्या आधारे जो परवाना अपीलकर्त्याने प्राप्त केला आहे तो निःसंशयपणे अनुदान कायद्यात नमूद केलेल्या "अनुदानाच्या" कक्षेत येईल.

याचा परिणाम असा होतो की अपीलकर्ता ज्या संलेखाच्या अंतर्गत त्याला "चँक शेल्स" गोळा करण्याचा अधिकार प्राप्त झाला होता, त्यातील खंड ७ बाजूला सारू शकत नाही. उक्त खंड सरकारला कोणतेही कारण न देता एकतर्फी व्यवस्था संपुष्टात आणण्याचा किंवा अनुदान रद्द करण्याचा पुरेसा अधिकार देतो.उक्त खंड वैध आहे आणि सरकार कोणत्याही वेळी त्याची अंमलबजावणी करू शकते आणि त्यामुळे करार रद्द करण्याची सरकारची कारवाई वैध होती.त्यामुळे अपीलकर्त्याला नुकसान भरपाईचा हक्क नाही.

त्यामुळे आम्ही खर्चाबाबत कोणताही आदेश न देता हे अपील फेटाळून लावतो.

अपील फेटाळण्यात येत आहे

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल."

****